

EDUKATOR

WIELOKULTUROWE PODLASIE W WIELOKULTUROWEJ EUROPIE

Materiały metodyczne

Konsultacja i redakcja: Maria M. Ferenc

Łomża, marzec 2007

W roku szkolnym 2006/2007 Społeczno-Oświatowe Stowarzyszenie Pomocy Pokrzywdzonym i Niepełnosprawnym „Edukator” w partnerstwie z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli zrealizował ciekawe przedsięwzięcie, współfinansowane przez British Council. Był to poświęcony wielokulturowości Podlasia projekt edukacyjny, który składał się z trzech równoważnych części: wykładów, zajęć terenowych i ćwiczeń praktycznych. Szkolenie było adresowane do nauczycieli różnych specjalności, żeby jego uczestnicy mogli podjąć się opracowania międzyprzedmiotowych projektów edukacji regionalnej.

Nauczyciele zostali zainspirowani do stworzenia oryginalnych pomysłów dydaktycznych dzięki zdobytej podczas kursu wiedzy o zamieszkujących nasze województwo społecznościach: litewskiej, żydowskiej i tatarskiej oraz odwiedzinach w prężnie działających ośrodkach kultury, gdzie spotkali wybitnych działaczy i poznawali historię zakłęta w pamiątkowych przedmiotach i muzyce. Wyprawy te odsłoniły przed nimi nieznane zakątki i dzieje ojczystej ziemi, pozwoliły zebrać bogaty materiał rzeczowy do pracy w szkole oraz zorientować się w ofercie programowej lokalnych biur turystycznych.

W ramach części praktycznej szkolenia powstały cztery projekty, odpowiednio do kolejnych etapów edukacyjnych: od przedszkola, przez szkołę podstawową i gimnazjum po szkołę ponadgimnazjalną. Każdy z tych projektów został wzbogacony scenariuszami konkretnych zajęć: lekcji, konkursów, wycieczek i imprez. Pomysły opracowano w kilkusobowych grupach, a następnie członkowie zespołu wypróbowali je w swoich placówkach. W ten sposób, po praktycznej weryfikacji, ukształtowane zostały propozycje zamieszczone w niniejszym zbiorze.

Oddajemy go zainteresowanym czytelnikom z nadzieją na szerokie rozpropagowanie w środowiskach szkolnych idei zgodnego współżycia kultur i narodów w zjednoczonej Europie oraz z życzeniami satysfakcji z wykorzystania tego trwałego rezultatu naszego szkolenia i dorobku jego uczestników.

PROJEKT EDUKACYJNY DLA PRZEDSZKOLI

„Wędrówka po regionie- poznajemy jego mieszkańców”

Opracowały:

1. Bożena Milewska
2. Teresa Łapińska
3. Wiesława Boguska
4. Jolanta Łukaszewicz
5. Małgorzata Orzołek

Cele:

- Zapoznanie dzieci z kulturami innych narodowości zamieszkujących Podlasie.
- Objęcie rodziców problematyką wielokulturowości.
- Kształtowanie w społeczności przedszkolnej i lokalnej postaw tolerancji i otwartości na odmienność.
- Stworzenie nowej oferty edukacyjnej dla lokalnych przedszkoli.
- Upowszechnienie w szerszym środowisku społecznym wytworów działalności dzieci w ramach projektu.

Czas realizacji: kilka miesięcy (nawet cały rok pod takim hasłem)

Potrzebne materiały:

- ⇒ Ilustracje, zdjęcia, tablice graficzne
- ⇒ Książki i czasopisma
- ⇒ Filmy, płyty lub kasety z nagraniami muzyki, języka itp.
- ⇒ Materiały do działalności plastyczno-konstrukcyjnej

Partnerzy:

- Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży
- Dom Środowisk Twórczych w Łomży
- Teatr Lalki i Aktora w Łomży
- Wydział Kultury i Oświaty w Urzędzie Miejskim
- Biblioteki publiczne: miejska i osiedlowe
- Wybrane biuro podróży

Rezultaty:

- Przekazanie opracowań metodycznych do przedszkoli w miejscowości/ okolicach.
- Festyn lokalny z udziałem władz i mediów- przegląd dorobku przedszkoli uczestniczących w projekcie.

Organizacja projektu:

Etap	Cele etapu	Odpowiedzialni nauczyciele	Zadania nauczycieli	Zadania uczniów	Czas realizacji	Niezbędne zasoby
1.	Przyjęcie projektu do realizacji przez łomżyńskie placówki	Autorki projektu: w PP nr 1 i nr 4, „Wesołym słoneczku” i „Małym artyście”	Opracowanie prezentacji i jej przedstawienie		1 tydzień	Materiały z ODN i opracowany projekt
2.	Pozyskanie partnerów	Teatr i UM- Milewska DŚT- Boguska Muzeum- Łapińska Media- Milewska, Łapińska, Boguska Biblioteki_ Łukaszewicz, Orzołek	Pozyskanie przychylności, ustalenie zakresu współpracy. Promocja projektu		2 tydzień	
3.	Projektowanie dydaktyczne	Autorki projektu- j.w.	Opracowanie scenariuszy, tekstów, zestawów konkursowych		3 tydzień	Literatura, materiały poglądowe, komputer
4.	Pozyskanie funduszy	Wszyscy nauczyciele w placówkach	Zbiórka od rodziców, sponsorów		3 tydzień	
5.	Przygotowanie pomocy do zajęć	Wybrani nauczyciele w placówkach	Skompletowanie i wytworzenie środków dydaktycznych		4 tydzień	Materiały papiernicze i inne np. techniczne
6.	Realizacja cyklu zajęć z dziećmi	Wszyscy nauczyciele w placówkach	Przeprowadzenie warsztatów artystycznych, wycieczek, spotkań, itp. i ich dokumentowanie	Udział w zajęciach. Wykonanie prac prezentujących różne kultury	5-8 tydzień	Papier, narzędzia i materiały plastyczne, przedmioty codziennego użytku, stroje świąteczne itp. Aparat fotograficzny, kamera, itp.
7.	Konkurs między przedszkolny	Nauczyciele opiekunowie zwycięzców przedszkolnych eliminacji	Ustalenie regulaminu i przeprowadzenie konkursu	Udział w konkursie	9 tydzień	
8.	Festyn lokalny- prezentacja efektów	Nauczycielki z tych placówek, które włączyły się w realizację projektu i jego autorki	Opracowanie szczegółowego programu imprezy. Rozesłanie zaproszeń. Przygotowanie prezentacji efektów projektu- nagrań, fotoreportaży, prac dzieci, wyników konkursu. Prowadzenie imprezy.	Udział w festynie- pokazy, popisy	1-12 tydzień	Sala widowiskowa lub duży plac ze stoiskami wystawowymi zależnie od pogody

TEMAT KOMPLEKSOWY: Śladami kultury naszego regionu

Scenariusz zajęć 1.

Opracowały: Teresa Łapińska, Bożena Milewska, Wiesława Boguska, Małgorzata Orzołek, Jolanta Łukaszewicz

Temat: „Szalom” – rozmowa w oparciu o zdjęcia, ilustracje, film

Cel ogólny: zapoznanie z historią i życiem Żydów

Cele szczegółowe:

- Poznanie historii Żydów w Polsce na przykładzie łomżyńskim.
- Poznanie elementów kultury żydowskiej.
- Zapamiętanie nowych słów i ich znaczenia: rabin, Tora, synagoga, kirkut, szabas, menora, maca.

Metody:

- podająca: pogadanka, objaśnienie
- eksponująca: pokaz obrazków i eksponatów, film

Formy pracy:

- ⇒ indywidualna jednolita
- ⇒ zbiorowa jednolita

Materiały dydaktyczne:

- ◆ ilustracje luźne lub w książkach, ewentualnie rekwizyty
- ◆ napisy do globalnego czytania
- ◆ film, nagranie piosenki i sprzęt do odtwarzania

Czas realizacji: jednostka dydaktyczna

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie- wysłuchanie piosenki „Szalom”.
2. Rozmowa dotycząca treści piosenki, wyjaśnienie znaczenia słowa „szalom”- pozdrowienie w języku hebrajskim- „pokój wam”.
3. Prezentacja elementów kultury żydowskiej w opowiadaniu ilustrowanym fragmentami filmu, eksponatami, publikacjami, zdjęciami.
4. Czytanie globalne (powtarzanie) kartek z napisami słów: rabin, Tora, synagoga, kirkut, szabas, menora, maca.
5. Utrwalanie znaczenia poznanych wyrazów przez łączenie w pary z ilustracjami. Wspólne wykonanie posteru/ gazetki ściennej.

6. Zabawa przy muzyce żydowskiej- taniec spontaniczny- zapowiedź nauki prawdziwego żydowskiego tańca na innych zajęciach.
7. Wysłuchanie opowieści o historii Żydów w Łomży: kiedy się tu osiedlili, czym się zajmowali, gdzie były ich siedziby, co się z nimi stało.
8. Praca przy stoliku: kolorowanie/ wyklejanie/ rysowanie memory - karty pracy dla każdego dziecka. Technika wybrana przez nauczyciela stosownie do posiadanych przez dzieci umiejętności lub ich swobodny wybór.
9. Podsumowanie zajęć.

Scenariusz zajęć 2.

Opracowały: Teresa Łapińska, Bożena Milewska, Wiesława Boguska, Małgorzata Orzołek, Jolanta Łukaszewicz

Temat: „W krainie żydowskiej muzyki” – nauka tańca

Cele:

- Poznanie charakterystycznego brzmienia muzyki żydowskiej.
- Rozpoznawanie, nazywanie elementów podstawowego instrumentarium.
- Kształtowanie umiejętności odtwarzania kroków tańca.

Metody:

- rozmowa dydaktyczna
- ćwiczenia praktyczne

Formy pracy:

- ⇒ indywidualna jednolita
- ⇒ indywidualna zróżnicowana

Materiały dydaktyczne:

- ◆ nagranie (płyta, taśma) utworu muzycznego
- ◆ sprzęt do odtwarzania

Czas realizacji: jednostka dydaktyczna

Przebieg zajęć:

1. Przypomnienie wiadomości o kulturze żydowskiej zdobytych podczas poprzednich zajęć.
2. Wysłuchanie i analiza utworu muzycznego:
 - określenie tempa, dynamiki, charakteru,
 - rozpoznanie instrumentów.
3. Nauka podstawowych kroków tańca. Powtarzanie fragmentami.
4. Popis- odtąnczenie całości utworu (nawet kilkakrotnie, jeśli dzieciom sprawia on przyjemność).
5. Ewaluacja zajęć- termometr nastroju.

Scenariusz wycieczki autokarowej

Opracowały: Teresa Łapińska, Bożena Milewska, Wiesława Boguska, Małgorzata Orzołek, Jolanta Łukaszewicz

Temat: Spacerkiem po Tykocinie i okolicach

Cele:

- Poznanie historii Żydów tykocińskich oraz ważniejszych zabytków: synagogi i zgromadzonych tam pamiątek, kirkutu.
- Poznanie eksponatów w muzeum regionalnym.
- Kształtowanie szacunku dla wkładu dawnych mieszkańców w rodzimą kulturę.

Plan:

1. Informacja o zakresie i celach wycieczki.
2. Przypomnienie podstawowych zasad zachowania bezpieczeństwa w czasie jazdy autobusem i poruszania się grupy po drogach publicznych.
3. Wizyta w dworcu szlacheckim w Kiermusach.
4. Zwiedzanie Tykocina:
 - zamek,
 - kościół,
 - rynek i pomnik Czarnieckiego,
 - synagoga,
 - kirkut.
5. Degustacja potraw żydowskich w miejscowej restauracji.
6. Odwiedzenie prywatnego muzeum Tomasza Pacy w Krypnie:
 - eksponaty regionalne,
 - militaria,
 - sztuka ludowa i użytkowa.

Scenariusz zajęć 3.

Opracowały: Teresa Łapińska, Bożena Milewska, Wiesława Boguska

Temat: „Jadą wozy kolorowe taborami”? Spotkanie z przedstawicielką narodowości romskiej- panią Grażyną

Cel ogólny: zapoznanie z historią i kulturą Romów, ich wieczną wędrówką po świecie.

Cele szczegółowe:

- Poznanie charakterystycznego wyglądu (urody) i stroju kobiecego oraz kilku słów .
- Rozpoznawanie brzmienia muzyki cygańskiej.
- Kształtowanie przyjaznego stosunku do narodu romskiego poprzez rozumienie ich zachowania w sytuacjach codziennych (używanie własnego języka, przebywanie w swoim gronie, kultywowanie tradycji).

Metody:

- rozmowa dydaktyczna
- pokaz
- film

Formy pracy:

- ⇒ indywidualna jednolita
- ⇒ zbiorowa jednolita

Materiały dydaktyczne:

- ◆ nagranie (płyta, taśma) z koncertu muzyki cygańskiej, np. Zespołu „Roma”
- ◆ sprzęt do odtwarzania

Czas realizacji: jednostka dydaktyczna

Przebieg zajęć:

1. Przedstawienie gościa i zaprezentowanie programu spotkania.
2. Omówienie tradycji rodzinnych i obyczajów związanych z kulturą romską- seria pytań dzieci i odpowiedzi gościa. Próba rozstrzygnięcia, skąd tytuł piosenki Maryli Rodowicz.
3. Wspólne oglądanie i/lub słuchanie występu artystów pochodzenia cygańskiego. Komentarze objaśniające dokonywane przez gościa.
4. Zaprezentowanie tańca na żywo. Podkreślenie roli stroju dla ekspresyjności.
5. Wspólna zabawa przy cygańskich rytmach, naśladowanie ruchów gościa.
6. Portret Cyganki- grupowe wyklejanie sylwet tekturowych materiałami tekstylnymi, bibułą. Wręczenie gościowi w podziękowaniu i na pamiątkę wybranej pracy.
7. Pożegnanie.

Plastyczny konkurs dla całej rodziny

Opracowały: Teresa Łapińska, Bożena Milewska, Wiesława Boguska

Temat: W świecie kultur naszego regionu

Cele:

- Rozbudzenie zainteresowań wielokulturowością regionu.
- Zachęcanie dzieci i rodziców bądź opiekunów do wspólnego uczestnictwa w aktywnościach plastycznych kształtujących wyobraźnię, rozwijających wrażliwość społeczną i twórczą ekspresję.

Przygotowanie konkursu

1. Opracowanie koncepcji organizacyjnej i szczegółowych kryteriów oceny prac.
2. Przygotowanie plakatu informacyjnego o konkursie: terminie i miejscu składania prac, zasadach udziału.
3. Powołanie Komisji konkursowej.
4. Przygotowanie dyplomów.
5. Pozyskanie funduszy lub darów na nagrody.

Regulamin konkursu:

- Organizatorem konkursu jest Przedszkole nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Łomży, ul. Spółdzielcza 8.
- Uczestnikami konkursu mogą być chętne dzieci 5 i 6 letnie oraz ich rodzice, dziadkowie, inni opiekunowie.
- Prace mogą być wykonane dowolną techniką i na dowolnym formacie.
- Do prac należy dołączyć kartki z informacjami: tytuł, autorzy, wkład pracy dziecka.
- Termin złożenia prac do organizatorów upływa 15 maja 2007 r.
- Rozstrzygnięcie konkursu nastąpi w trzy dni od tego terminu, tzn. 18 maja 2007 r.
- Komisja konkursowa w składzie: Wiesława Boguska, Teresa Łapińska i Bożena Milewska będzie oceniała prace z uwzględnieniem następujących kryteriów: oryginalność/ pomysłowość przedstawienia tematu, atrakcyjność wizualna, estetyka wykonania.
- Finał konkursu- uroczyste ogłoszenie jego wyników nastąpi podczas Festynu Rodzinnego w dniu 19 maja 2007 r. w siedzibie organizatora. Po uroczystości zgromadzone prace będą zaprezentowane w Domu Środowisk Twórczych, Bibliotece Publicznej, Miejskim Domu Kultury i Urzędzie Miasta Łomża

**TEMATYKA INNYCH ZAJĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH PROJEKTU
„Wędrówka po regionie- poznajemy jego mieszkańców”**

- 1. W łomżyńskim Teatrze Lalki i Aktora oglądamy przedstawienie „Bajka o Lejzorku Rosztwańcu”.**
- 2. Prelekcja w Muzeum Północno-Mazowieckim w Łomży poświęcona kulturze dawnych mieszkańców pochodzenia żydowskiego, ilustrowana zbiorami tego ośrodka.**
- 3. Spotkanie z gośćmi z Ośrodków dla Uchodźców w Łomży lub/i Czerwonym Borze.**
- 4. Impreza podsumowująca realizację projektu z udziałem przedstawicieli środowiska lokalnego, władz, mediów- prezentacja efektów projektu.**

PROJEKT EDUKACYJNY DLA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

„Śladami dawnych mieszkańców Ziemi Łomżyńskiej”

Opracowali:

1. Bożena Wykowska
2. Anna Mioduszevska
3. Adam Tomaszewski

Cele:

- Poznawanie przeszłości własnego regionu z uwzględnieniem wielokulturowości Ziemi Łomżyńskiej.
- Kształtowanie postawy tolerancji wobec innych kultur i poszanowania ich dorobku.
- Promowanie harmonijnego współżycia grup, społeczeństw i narodów.
- Wyzwalanie wrażliwości na otoczenie społeczne, budzenie patriotyzmu lokalnego.

Czas realizacji: kilka miesięcy

Potrzebne materiały:

- ⇒ Mapy
- ⇒ Książki i artykuły
- ⇒ Filmy
- ⇒ Ekspozycje

Partnerzy:

- Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży
- Galeria Sztuki Współczesnej w Łomży
- Miejska Biblioteka Publiczna w Łomży
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej

Rezultaty:

Opracowanie oferty edukacyjnej dla szkół i zamieszczenie jej na stronie internetowej Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Łomży

Etapy realizacji projektu:

1. Cykl zajęć i lekcji w szkołach (zajęcia zintegrowane w klasach młodszych, historia, godzina wychowawcza, język polski, zajęcia pozalekcyjne dla uczniów z klas starszych) poświęcony poznawaniu historii własnej miejscowości i okolicy w kontekście wielonarodowości mieszkańców.
2. Wycieczki autokarowe, wyjścia do muzeum i innych instytucji kultury.
3. Konkurs międzyklasowy lub międzyszkolny znajomości opracowanych zagadnień.
4. Impreza lokalna- prezentacja efektów projektu, nagrodzenie zwycięzców konkursu.
5. Sprawozdanie z realizacji projektu (do dokumentacji szkoły/ kroniki/ strony internetowej/ gazetki, itp.).

Scenariusz zajęć

Opracowała: Anna Mioduszevska

Temat: Poznajemy sylwetki osób znanych i zasłużonych pochodzących z Łomży i regionu

Cele:

- Poznanie pomników, miejsc pamięci i tablic poświęconych wybitnym mieszkańcom i ich dokonaniom.
- Korzystanie z planu miasta do oznaczenia lub odnajdywania miejsc.
- Wykorzystanie przeglądarki internetowej do znajdowania informacji.
- Kształtowanie szacunku dla wkładu dawnych mieszkańców w rodzimą kulturę.

Metody:

- Wycieczka po mieście
- Ćwiczenia praktyczne z mapą miasta

Formy pracy:

- ⇒ Grupowa jednolita
- ⇒ Grupowa zróżnicowana

Materiały dydaktyczne:

- ◆ Fiszki prowadzące („instrukcje” do pracy grupowej)
- ◆ Plan miasta
- ◆ Materiały źródłowe
- ◆ Internet

Czas realizacji: 2 godziny dydaktyczne

Przebieg zajęć:

1. Przygotowanie klasy do wycieczki. Podział na grupy zadaniowe, zapoznanie ich z treścią fiszek, przygotowanie planów miasta.
2. Wycieczka szlakiem wyznaczonym na planie i zebranie informacji na fiszkę.
3. Praca w klasie- przygotowanie prezentacji grup- z wykorzystaniem internetu i zebranego materiału.
4. Prezentacja postaci przez grupy.
5. Poszukiwanie na planie ulic nazwanych na cześć poznanych osób.
6. Zadanie domowe: poszukiwanie i opracowanie szerszych informacji o poznanych osobach jako materiału do zbiorów klasowych.

Załącznik:

Fiszka grupy ... (należy podać numer)

Zanotujcie informacje o (należy podać imię i nazwisko)

Informacje ogólne	Zasługi, dokonania	Wygląd
Lata życia: Narodowość: Pochodzenie społeczne:		

Scenariusz zajęć

Opracowała: Bożena Wykowska

Temat: Poznajemy dawnych i obecnych mieszkańców naszego miasta

Cele:

- Poznanie śladów narodowości, które mieszkały dawniej w Łomży.
- Dostrzeganie zmian ludnościowych w historii społeczeństwa.

Metody:

- wycieczka
- praca z tekstem
- rozmowa dydaktyczna

Forma pracy:

- ⇒ zbiorowa jednolita
- ⇒ grupowa jednolita

Środki dydaktyczne:

- ◆ zdjęcia obiektów zabytkowych w Łomży
- ◆ teksty źródłowe

Przebieg zajęć:

1. **Wycieczka na cmentarz parafialny**, oglądanie pomników zgromadzonych w wydzielonej części cmentarza ze zwróceniem uwagi na napisy w języku niezrozumiałym dla dzieci. Próby odczytywania dat z nagrobków oraz zwrócenie uwagi na wygląd krzyża.
2. **Rozmowa dydaktyczna** – nawiązanie do apelu z okazji Dnia Niepodległości. Przypomnienie, iż przez 123 lata Polska nie była państwem, a nasze tereny znalazły się pod zaborem rosyjskim. Wyjaśnienia nauczyciela, że są to groby osób pochodzenia rosyjskiego i niemieckiego, którzy mieszkali tu w okresie zaborów. Obywatele z Rosji byli wyznania prawosławnego, stąd inny wygląd krzyża.
3. **Zrobienie pamiątkowego zdjęcia**, powrót do klasy.
4. **Oglądanie ilustracji** (zdjęć) z kościołem NMP – dawniej cerkwią prawosławną. Poznanie innych budowli zabytkowych pochodzących z tego okresu – Bank, Sąd Okręgowy, Siedziba Seminarium Duchownego.
5. **Korzystanie z tekstów źródłowych** – samodzielne odczytywanie przygotowanych przez nauczyciela fragmentów dotyczących struktury ludnościowej Łomży. Uczniowie dowiadują się, że mieszkali tu również Niemcy i Żydzi. Oglądanie starych zdjęć – zwrócenie uwagi na wygląd mieszkańców, stroje itp.
6. **Wypowiedzi uczniów** na temat cmentarzy, na których znajdują się groby np. Żydów oraz budowli pochodzących z dawnych lat np. popularny Dom Pastora (należący dawniej do ewangelików).

7. Ćwiczenia w grupach –metoda niedokończonych zdań

Dbanie o dawne nagrobki świadczy o tym, że.....

(Przykładowe wypowiedzi: jesteśmy kulturalni, dbamy o ślady przeszłości, chcemy by następne pokolenia wiedziały, co się kiedyś wydarzyło, doceniamy znaczenie historii)

8. Sytuacja problemowa: Czy obecnie w naszym mieście są ludzie innej narodowości?

(Przykładowe wypowiedzi: Włoch w pizzerii, Chińczyk w barze, Czeczeni w Ośrodku dla Uchodźców, Cyganie)

9. Wyjście do Urzędu Miasta. Zbieranie informacji na temat ilości obcokrajowców zameldowanych aktualnie w Łomży. (około 1600 osób- Białorusini, Ukraińcy, Anglicy, Amerykanie)

10. Zakończenie zajęć. Pogadanka podsumowująca. Ocena pracy uczniów.

PROJEKT EDUKACYJNY DLA GIMNAZJÓW

„Wielokulturowość naszej małej ojczyzny”

Opracowali:

1. Arleta Wygnalska
2. Joanna Kuczevska
3. Małgorzata Jarząbek
4. Anna Pieńkowska
5. Marzena Makowska-Boryszewska
6. Mariusz Białobrzeski

Cele:

- Kształtowanie tożsamości kulturowej uczniów przez uświadomienie im więzi pokoleniowej.
- Propagowanie wśród społeczności lokalnej wiedzy z zakresu edukacji międzykulturowej.
- Poznanie historii mniejszości religijnych regionu.
- Zapobieganie rozpowszechnianiu stereotypów i uprzedzeń wśród młodzieży poprzez dostarczenie rzetelnej wiedzy.

Czas realizacji: kilka miesięcy

Potrzebne materiały:

- ⇒ Komputery i drukarki
- ⇒ Aparaty fotograficzne
- ⇒ Materiały biurowe
- ⇒ Opracowania przekazane przez partnerów, np. filmy, płyty lub kasety, foldery, albumy itp.

Partnerzy:

- Ośrodek „Pogranicze kultur, narodów i religii” w Sejnach
- Biblioteka gminna
- Wybrane biuro podróży

Rezultaty:

- Folder turystyczny i gazetka dla uczniów szkół uczestniczących w projekcie.
- Przekazanie dorobku metodycznego (scenariusze lekcji, program wycieczki, regulamin konkursu i zestaw pytań) nauczycieli uczestniczących w projekcie bibliotekom szkół, w których pracują.

Opis realizacji:

Realizacja projektu przebiega w 3 etapach: wycieczka, zajęcia szkolne, konkurs wiedzy o wielokulturowości Podlasia.

Etap	Cele	Odpowiedzialni nauczyciele	Zadania nauczycieli	Zadania uczniów	Czas realizacji	Niezbędne zasoby
1.	Zaciekawienie uczniów tematyką wielokulturowości regionu. Poznanie miejsc pamięci, ośrodków kultury i ich działań.	geograf, wuefista, językowcy wychowawcy	Opracowanie trasy, programu i kosztorysu wycieczki. Przeprowadzenie wycieczki	Zapoznanie się z materiałami dostępnymi w domu i miejscowych bibliotekach. Notowanie i fotografowanie, nagranie wywiadów.	pierwszy miesiąc	Oferta biura podróży. Sprzęt do dokumentowania podróży.

2.	Poznanie historii regionu. Kształtowanie tożsamości kulturowej oraz postawy tolerancji wobec innych.	historyk, polonista, geograf informatyk, polonista, anglista, historyk	Opracowanie scenariuszy i materiałów do zajęć dydaktycznych. Przeprowadzenie lekcji. Opieka nad powstawaniem folderu i gazetki.	Udział w zajęciach, wykonywanie indywidualnych zadań. Opracowanie w grupach folderu turystycznego w polsko-angielskiej wersji językowej. Wydawanie gazetki tematycznej.	drugi miesiąc	Filmy dokumentalne, materiały drukowane, podręczniki szkolne, internet. Komputer z drukarką.
3.	Prezentacja zdobytej wiedzy merytorycznej o historii różnych narodów zamieszkujących Podlasie	polonista w każdej szkole i autorzy projektu	Opracowanie formuły, regulaminu konkursu i zestawu pytań. Przeprowadzenie eliminacji szkolnych i etapu międzyszkolnego konkursu.	Przygotowanie się przez wszystkich uczniów do szkolnego konkursu i jego zwycięzców do rywalizacji między szkołami.	trzeci miesiąc	Pomieszczenie do przeprowadzenia konkursu międzyszkolnego (udekorowane wytworami z zajęć). Materiały potrzebne w czasie konkursu.

Wycieczka autokarowa

Opracował: Sławomir Ptaszyński

Temat: Czy wiesz, kto tu mieszka(ł)? Poznajemy inne narodowości i kultury Podlasia.

Cel główny: poznanie religii i narodowości, które występowały i występują obecnie na Podlasiu.

Cele szczegółowe:

- Realizacja podstawowego celu każdego turysty „być tam, zobaczyć to”.
- Uczeń potrafi określić miejsca występowania poszczególnych mniejszości religijnych i narodowościowych,
- Uczeń ma możliwość poznania architektury, obrzędów, tradycji i innych cech charakteryzujących mniejszości.

Metody i formy pracy:

- ⇒ wycieczka
- ⇒ pogadanka
- ⇒ wykład z pokazem
- ⇒ praca w grupach

Materiały dydaktyczne:

- ◆ filmy, zdjęcia, rekwizyty, przedmioty i inne eksponaty które znajdują się w odwiedzanych miejscach.
- ◆ Quiz: zestaw pytań sprawdzających

Czas realizacji: w zależności od wariantu- jeden lub dwa dni

Przebieg:

Przed wyjazdem na wycieczkę, uczestnicy zostają podzieleni na grupy, które przygotowują informację o poszczególnych mniejszościach oraz zestaw pytań sprawdzających. Aby zachęcić uczniów do aktywnego udziału w wycieczce, przed jej rozpoczęciem uprzedzamy ich o quizie, który będzie przeprowadzony w drodze powrotnej.

Wariant I- Trasa wycieczki jednodniowej- miasta dwóch kultur

1. Tykocin: synagoga żydowska, kościół pw. Trójcy Przenajświętszej, zabytkowy rynek, rekonstrukcja zamku
2. Supraśl: monastyr prawosławny z rekonstrukcją unikalnej gotyckiej cerkwi obronnej, zespół klasztoru Bazylianów, Pałac Opatów, katakumby, Pałac Bucholtzów, domy tkaczy
3. Bohoniki: meczet i mizar tatarski

Wariant II - Trasa wycieczki dwudniowej

dzień pierwszy

1. Tykocin: synagoga żydowska, Kościół Trójcy Przenajświętszej, zabytkowy rynek, rekonstrukcja zamku
2. Supraśl: monaster prawosławny z rekonstrukcją unikalnej gotyckiej cerkwi obronnej, zespół klasztoru Bazyliańców, Pałac Opatów, katakumby, Pałac Buchholtzów, domy tkaczy
3. Kruszyniany: meczet tatarski
4. Bohoniki: meczet i mizar tatarski
5. Przejazd na nocleg do Sejny: wieczór filmowy w Ośrodku „Pogranicze kultur, narodów i religii”- poznanie jego działalności

dzień drugi

1. Sejny: zwiedzanie synagogi, bazyliki z unikatową barokową- szafkową figurką Matki Boskiej
2. Puńsk: Izba regionalna, Dom Kultury Litewskiej, spotkanie z młodzieżą w szkole z litewskim językiem nauczania

Scenariusz zajęć z historii

Opracowała: Marzena Makowska-Boryszewska

Temat: Mniejszości narodowe i religijne w II Rzeczypospolitej

Cel ogólny: kształtowanie tożsamości kulturowej i postaw tolerancji poprzez przybliżenie mniejszości religijnych zamieszkujących przedwojenną Polskę oraz najbliższy region

Szczegółowe:

- Uczeń zna strukturę wyznaniową i narodowościową II RP oraz podstawowe pojęcia związane z tematem.
- Uczeń rozumie wpływ wyznawców różnych religii na kulturę danego regionu.
- Uczeń potrafi określić na mapie obszary występowania różnych religii na terytorium II RP, w tym mniejszości religijne zamieszkujące region.
- Uczeń umie wskazać podobieństwa i różnice między religiami i wyznaniem.

Metody i formy pracy:

- ⇒ podające – mini wykład
- ⇒ praktyczne – praca z mapą, praca w grupach, praca z tekstem
- ⇒ problemowe – mapa mentalna, burza mózgów

Środki dydaktyczne:

- ◆ *Pomoce dydaktyczne:* mapa „II Rzeczpospolita”, atlas historyczny, Wyniki spisu ludności w 1922 i 1932 roku, teksty przygotowane przez nauczyciela
- ◆ *Materiały pomocnicze:* arkusze brystolu zatytułowane odpowiednio *Islam, Judaizm, Prawosławie, Protestantyzm*, kolorowe karteczki samoprzylepne, pisaki

Czas realizacji: 1 godzina lekcyjna

Przebieg zajęć:

I. Wprowadzenie

1. Przedstawienie celów lekcji, rozdanie map konturowych II Rzeczypospolitej.
2. Przedstawienie struktury narodowościowej i wyznaniowej II RP z wykorzystaniem danych statystycznych, wskazanie na mapie zasięgu terytorialnego poszczególnych wyznań; uczniowie w trakcie wykładu kolorują mapki zaznaczając w.w. obszary.

II. Rozwinięcie

3. Wymienienie mniejszości zamieszkujących nasz region w przeszłości.
4. Podział klasy na 4 grupy (islam, judaizm, prawosławie, protestantyzm). Zapisanie na kolorowych karteczkach po jednym skojarzeniu dotyczącym wyznawców poszczególnych religii i wyznań (3min) a następnie naklejenie ich na rozwieszony arkusz brystolu; uczniowie dzielą się wrażeniami.
1. Zorganizowanie zespołów: wybór – lidera do kierowania pracą, - sekretarza, zapisującego wnioski i spostrzeżenia, - sprawozdawcy, który przedstawi efekty pracy grupy.
5. Wykorzystanie w grupach przygotowanych materiałów źródłowych oraz wiedzy zdobytej w trakcie wcześniejszej wycieczki do opracowania plakatów

prezentujących mniejszości religijne zamieszkujące nasz region w dwudziestolecu międzywojennym: krótką historię, cechy danego wyznania lub religii z naciskiem na podobieństwa, a nie różnice.

1. Prezentacje efektów pracy grupowej.

III. Podsumowanie

6. Porównanie wcześniejszych skojarzeń z treścią opracowanych plakatów.

7. Dzielenie się refleksjami z porównania obu prac oraz przebiegu lekcji.

Załącznik nr 1

Tatarzy są ludem pochodzenia tureckiego, wywodzącym się ze Złotej Ordy. Kiedy w XIII wieku Mongołowie podbili stepowe ziemie zamieszkane przez Kipczaków, przemieszali się z nimi, przyjmując język, obyczaje i religię (islam) podbitego ludu. Kipczacy z kolei zaakceptowali dominację rodów wywodzących się od mongolskich zdobywców oraz ich obyczaje wojenne. Złota Orda, powstała po upadku imperium mongolskiego, była pierwszym państwem tatarskim. Z niej wyłoniły się chanaty: krymski, syberyjski, kazański, astrachański, nogajski. Obecnie Tatarzy, potomkowie ludności tych państw, zamieszkują głównie autonomiczny Tatarstan w Federacji Rosyjskiej, zachodnią Syberię, Krym. Mniejsze grupy potomków zesłańców żyją w Azji Centralnej. Tatarów można też spotkać na Białorusi, Litwie i w Polsce. Ogółem na świecie jest nie więcej niż 3 miliony Tatarów. Największymi swobodami cieszą się w swoim quasi-państwie — Tatarstanie ze stolicą w Kazaniu. W Polsce obecnie żyje około 4 tysięcy Tatarów. W naszym kraju działają trzy meczety — w Kruszyńskich, Bohonikach i Gdańsku. W Białymstoku powstaje szkoła koraniczna — medresa (jest też dom modlitewny w Warszawie i sala w jednym z akademików w Łodzi, ale modlą się w nich głównie nie-Tatarzy, przybysze z Bliskiego Wschodu i muzułmanie-Polacy). Muzułmanie polscy, w 99 procentach Tatarzy, są skupieni w sześciu gminach (Warszawa, Gdańsk, Gorzów Wielkopolski, Bohoniki, Kruszyńskie, Białystok). Na ich czele stoi Najwyższe Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP z siedzibą w Białymstoku. Świecką organizacją Tatarów jest Związek Tatarów Polskich z siedzibą w Gdańsku skupiający około tysiąca członków. Jego organ prasowy to Rocznik Tatarów Polskich ukazujący się od 1993 roku i Życie tatarskie, wydawane od 1998 roku.

www.wirtualnepodlasie.pl

W Polsce jedyną grupą etniczną wyznającą islam są Tatarzy. Według świadectwa Jana Długosza na ziemie należące do Rzeczypospolitej przybyli oni już ponad 600 lat temu. Pierwsze tatarskie osady powstały na Litwie, gdy w 1397 r. chan Tochtamysz przyszedł z pomocą Wielkiemu Księstwu w walce z Krzyżakami. Książę Witold część Tatarów przywiózł jako jeńców wojennych, ale za zasługi wojenne wielu z nich obdarowywał wolnością i ziemią. Inni dobrowolnie osiedlali się na Litwie, uciekając w ten sposób przed konfliktami religijnymi i walkami o władzę, które w owym czasie szargały plemionami Złotej Ordy. W Wielkim Księstwie, a później w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, Tatarzy stanowili lojalną i zdyscyplinowaną kadrę wojskową, a szybka i zwinna tatarska konnica wyróżniała się w bojach: ważną rolę odegrała np. podczas bitwy pod Grunwaldem w 1410 r. I na Litwie, i w Polsce Tatarzy mieli prawo do nauki swej

religii, do budowania własnych świątyń, w wojsku zaś służyli wyłącznie we własnych oddziałach, pod dowództwem muzułmańskich oficerów. Pod koniec szesnastego wieku stosunki polsko-tatarskie uległy przejściowemu pogorszeniu, gdy Polsce zagrażało zaczęło Państwo Osmańskie: w rezultacie wielu Tatarów wyjechało do Turcji oraz na Krym. Jednak gdy tylko przywrócono im dawne swobody, osadnictwo tatarskie ponownie nabrało znaczących rozmiarów - początkowo głównie na Litwie, a od XVII w. również na Podlasiu. Według niektórych źródeł liczba Tatarów na ziemiach polskich sięgała 100 tysięcy, ale zdaniem większości badacz w rzeczywistości było ich znacznie mniej. Np. Selim Chazbijewicz pisze, że "liczba ludności tatarskiej w dawnej Rzeczypospolitej nie przekraczała 10 tysięcy na raz".

Wrośnięci w Polskę

Tatarzy, którzy przybywali na Litwę i do Polski, nie stanowili jednorodnej grupy etnicznej, lecz mieszaną ludów różnego pochodzenia. Pomimo swej odmienności religijnej i narodowej nigdy też nie stanowili społeczności odciętej od ludności miejscowej. Zawierali mieszane małżeństwa, przyjmowali słowiańskie nazwiska, chłonili liczne elementy lokalnej kultury. Już w XVIII wieku przestali posługiwać się swoimi rodzimymi językami, a zaczęli mówić po polsku.

Tatarzy byli i są świadomi własnej tożsamości, niemniej jednak ci z nich, którzy zamieszkali w Polsce nie wykazywali tendencji separatystycznych, lecz przeciwnie od dawna uchodzili za lojalnych obywateli Rzeczypospolitej. Przy ich zamiłowaniu do wojaczki w historii uwiecznili się przede wszystkim jako uczestnicy polskich czynów zbrojnych. Prócz bitwy pod Grunwaldem zaznaczyli swój udział w konfederacji barskiej (1768-1772), powstaniach kościuszkowskim (1794), listopadowym (1830-1831) i styczniowym (1863-1864). Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku Tatarzy przyłączyli się do walki w jej obronie. Piłsudski wyraził zgodę na utworzenie tatarskiej jednostki wojskowej - tak powstał liczący około 600 żołnierzy Pułk Jazdy Tatarskiej, który pod własnym zielonym sztandarem z półksiężycem walczył z bolszewikami podczas wojny 1919-1921. W 1936 roku przy wileńskim pułku ułanów utworzono szwadron tatarski (80 żołnierzy). Brał on udział w wojnie obronnej w 1939 roku, a po klęsce wrześniowej jego żołnierze walczyli w armii polskiej na zachodzie (m.in. w bitwie pod Monte Cassino). Tatarzy odegrali też znaczącą rolę w działalności Wileńskiego Okręgu AK.

Tożsamość

Okres międzywojenny był czasem renesansu polskich Tatarów. Polscy Tatarzy, muzułmanie-sunnici szkoły hanafickiej, dotąd nie mieli własnej jurysdykcji i podlegali muftiemu krymskiemu, mimo iż żyli w znacznej odległości od ziem rdzennie islamskich, stanowiąc przy tym wcale niemałą społeczność (w latach 20. XX w. liczyła ona 19 gmin, 17 meczetów i około 6 tysięcy wiernych). W 1925 roku w Wilnie odbył się Wszechpolski Zjazd Muzułmański, który powołał do życia Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej. Związek był autokefaliczny, a na jego czele stał mufti, co stało się właściwie smutną koniecznością wobec zamordowania przez bolszewików ostatniego muftiego krymskiego. Muftim wybrany został Jakub Szyrkiewicz, naukowiec-orientalista. Źródło : www.tolerancja.pl

Załącznik nr 2

Islam jest jedną z trzech głównych religii monoteistycznych. Termin *islam* oznacza *poddanie się, uległość człowieka względem Boga*. Twórcą religii jest Muhammad ibn Abd Allah, znany lepiej jako Mahomet (ok. 570-632), który ogłosił się w Mekce wysłannikiem Boga i jego Prorokiem. Od 610 r. wielokrotnie za pośrednictwem archanioła Gabriela miał otrzymywać boskie objawienie, które zostało spisane w Koranie. Prześladowany w Mekce uciekł w 622 r. do Medyny, co dało początek erze muzułmańskiej (*hidżra*). Muzułmanie uznają swą religię za kontynuację wcześniejszych religii monoteistycznych, judaizmu i chrześcijaństwa. Utrzymują, że ich wiara naprawia zniekształcenia, jakie do pierwotnej wiary w jedyne Boga objawionej Abrahamowi wprowadzili Żydzi i chrześcijanie. Głównym ich błędem ma być odejście od ścisłego monoteizmu: w judaizmie to nadmierna antropomorfizacja Boga a w chrześcijaństwie koncepcja Trójcy Świętej. Podstawowym dogmatem islamu jest wiara w jedyne Boga, zwanego Allahem. Jest on Stwórcą świata. Nie ma początku ani końca, stworzył świat z niczego i nadal go stwarza. Szatan skusił pierwszych ludzi do grzechu, czego konsekwencją jest wypędzenie ich z raju. Bóg zawarł jednak przymierze z ludźmi dla ich zbawienia. Na sądzie ostatecznym w Dniu Rozstrzygnięcia wszyscy żyjący i zmarli zostaną podzieleni na wiernych, których czeka nagroda w raju, i niewierzących, skazanych na ogień piekielny. Muzułmanin wierzy również w anioły, księgi objawione (Koran, Stary i Nowy Testament), proroków (od Adama, Abrahama, przez Jezusa po Mahometa) oraz w życie pozagrobowe. Największym grzechem w islamie jest niewiara oraz oddawanie czci komu innemu niż Bogu. Islam nie wykształcił specjalnego stanu kapłańskiego, a urzędy religijne sprawują: imam (przewodniczy modlitwom piątkowym), mufti (znawca prawa) oraz kadi (sędzia w sprawach religijnych). Do najważniejszych świąt islamu należą: Święto Zakończenia Postu oraz Urodzin Proroka. Współczesny islam to licząca ok. 1,2 mld *Umma* (wspólnota). Jest silnie zróżnicowana terytorialnie, doktrynalnie, kulturowo i politycznie. Dwa główne odłamy islamu to sunnici (90 proc. ogółu) i szyici. O islamie mówi się, że jest "wielością w jedności".

Być muzułmaninem

Bycie muzułmaninem określają:

- publiczne wyznanie wiary w jedyne Boga (*szahada*). Jego treść to: "Nie ma żadnego bóstwa poza Bogiem prawdziwym, a Mahomet jest Jego Wysłannikiem". Pełnia wiary zawiera w sobie poddanie się woli Bożej oraz uczestnictwo w kulcie;
- pięciokrotne odmówienie w ciągu dnia modlitwy (*salat*): o poranku, w południe, po południu, o zachodzie słońca i wieczorem. Najbardziej znaną formułą modlitewną jest *Allah akbar!* (*Bóg jest Największy*). Modlitwa stanowi obronę przed szatanem i jest przypomnieniem o posłuszeństwie i przymierzu z Bogiem. Wymaga czystości rytualnej i dlatego należy wcześniej poddać się ablucji wodą. Do uroczystej modlitwy piątkowej oraz pięciokrotnych modłów codziennych wzywa głos muezzina;
- post w miesiącu ramadan (*saum*), kiedy to został zesłany Koran. Przez cały dzień, od wschodu do zachodu słońca muzułmanie powstrzymują się od jedzenia i picia. Poprzez post wierny ma nadzieję znaleźć ekspiację za swoje winy, a w Dniu Sądu boskiego otrzymać miłosierdzie;

- płaconie jałmużny na rzecz gminy muzułmańskiej (*zakaat*). Jałmużna, która ma charakter formalnego podatku, nakłada na ludzi zamożnych obowiązek przekazania raz w roku 2,5% posiadanego majątku na rzecz biedniejszych współwyznawców. Według Mahometa wspomaganie ubogich miało walor oczyszczający: bogactwo zostawało oczyszczone przez dobrowolną ofiarę z jego części. Przepisowa jałmużna nie znosi jednak jałmużny osobistej - dobrowolnej i dyskretnej;
- w miarę możliwości pielgrzymka do Al-Kaaby w Mekce przynajmniej raz w życiu (*hadżdż*). Al-Kaaba, czworoboczna świątynia zbudowana na dziedzińcu Świętego Meczetu w Mekce, to główne miejsce kultu muzułmanów. W jej narożnik wmurowany jest Czarny Kamień, największa świętość muzułmanów.

Źródło : www.tolerancja.pl

Załącznik nr 3

Białorusini i Litwini

Płn.-wsch. Kresy RP zamieszkiwała licząca według oficjalnych danych z 1931 licząca 990 tys. **społeczność białoruska**. Ruch narodowy rozwijał się tutaj w niekorzystnych warunkach, czemu sprzyjały: podatność języka białoruskiego na wpływy języka polskiego i rosyjskiego; brak tradycji państwowych; słaby rozwój literatury narodowej. Czynniki te budziły wśród Polaków i Rosjan chęć wynarodowienia tegoż społeczeństwa. Białoruski Ruch Narodowy nie miał oparcia w strukturach kościelnych. Cerkiew grekatolicka nie spełniała roli podobnej do tej, jaką miała w społeczeństwie ukraińskim w Polsce. Została zlikwidowana przez władze carskie w I połowie XIX w. Cerkiew prawosławna była narzędziem rusyfikacji, kościół natomiast- polonizacji. Podobnie jak w mniejszości ukraińskiej, dominowała ludność chłopska. Kwestia ziemiska była więc w przypadku obu grup niezwykle ważna, budziła wiele kontrowersji. Poprawę swego losu widzieli chłopci białoruscy (i ukraińscy) w parcelizacji majątków ziemskich, które w większości należały do Polaków. Elity białoruskie dążyły do zjednoczenia ziem białoruskich podzielonych pomiędzy ZSRR i Polską w jedno niepodległe państwo. Rozczarowanie polityką Warszawy powodowało wzrost sympatii dla państwa radzieckiego, gdzie do końca lat 20. XX w. rozwijało się białoruskie życie kulturalne. Czystki stalinowskie załamały te sympatie. Tereny, o których mowa zamieszkiwane były również przez **Litwinów**. Dane mówią o 200 tys. mieszkańców tej narodowości. W owym czasie stosunki pomiędzy oboma krajami układały się bardzo źle. Powodem konfliktu było włączenie Wilna do państwa polskiego. Taka sytuacja niekorzystnie wpływała na położenie mniejszości litewskiej w Polsce.

Załącznik nr 4

Prawosławie

Kościół Prawosławny stanowią niezależne od siebie administracyjne i hierarchiczne społeczności religijne, wyznające prawosławie, czyli tę formę chrześcijaństwa, która ukształtowała się na terenach będących niegdyś wschodnią częścią imperium rzymskiego, a później należących do Cesarstwa Bizantyjskiego.

Nazwa "Prawosławie" jest słowiańskim (staro - cerkiewno - słowiańskim) tłumaczeniem greckiego terminu *orthodoxia* (od *ortodokseo* - "mieć prawdziwe,

dobrze zdanie"), oznaczającego "prawowierność", a używanego w starożytności w całym imperium rzymskim na określenie prawdziwej doktryny chrześcijańskiej. Termin ten szczególnie rozpowszechnił się w Cesarstwie Bizantyjskim, gdy po potępieniu przeciwników kultu obrazów, czyli obrazoburców (ikonoklastów), na siódmym soborze powszechnym odbytym w 787 r. w Nicei ustanowiono w 842 r. święto Triumfu Ortodoksji (czyli Prawosławia).

Od tego czasu najbardziej powszechnym określeniem wschodniego chrześcijaństwa stała się nazwa "Kościół Prawosławny". Oznacza ona wspólnotę duchową wyznawców związanych nie strukturą organizacyjną, lecz jednolitą doktryną zwaną Prawosławiem - stanowiącym nie tylko system wierzeń i dogmatów oraz praktyk i obrzędów, ale także będącym odbiciem kulturowego rozwoju tych obszarów, na których się kształtowało. Toteż określenie "Kościół Prawosławny" należy pojmować jako termin zbiorowy, tworzący wspólnotę duchową i doktrynalną samodzielnych Kościołów wschodniego chrześcijaństwa, i w tym sensie jako odpowiednik i przeciwstawienie Kościoła rzymskokatolickiego.

Doktryna

Prawosławna doktryna religijna opiera się na Piśmie Świętym i Św. Tradycji obejmującej orzeczenia Siedmiu Soborów Powszechnych oraz pisma Ojców Kościoła, a dodatkowo uchwały dziesięciu Soborów lokalnych.

Prawosławie przyjmuje za podstawę dogmatyczną wyznanie wiary ustanowione na pierwszym i drugim Soborze Powszechnym. Jego treścią jest wiara w Jezusa Chrystusa jako Boga i Człowieka oraz Zbawiciela, w jednego Boga, w trzech osobach: Ojca, Syna i Ducha Świętego, tworzących Trójcę Świętą, w życie pozagrobowe i wolność ludzkiej woli, w zmartwychwstanie Chrystusa, czego przypomnieniem jest Eucharystia, w której dokonuje się przemienienie chleba i wina w ciało i krew Zbawiciela.

Kościół Prawosławny od zarania chrześcijaństwa przyjmuje siedem sakramentów: chrzest, bierzmowanie, eucharystie, pokutę, kapłaństwo, małżeństwo, namaszczenie olejami świętymi. Uważa się je za widzialne znaki przekazywania Łaski Bożej, gdyż dzięki nim człowiek nawiązuje kontakt z Bogiem za pośrednictwem pewnych przedmiotów, określonych słów i ustalonych obrzędów.

Pośrednictwo w dziele uświęcenia ludzi stanowi Prawosławną koncepcję pojmowania Kościoła. Zasadniczymi cechami Kościoła, ujętymi już w Symbolu Wiary, są jego jedność, powszechność i apostołskość. Według Prawosławia, Kościół jest Jeden, wewnątrz i zewnątrz. Jego jednorodność wewnętrzna polega na łączności wierzących w Chrystusie z Duchem Świętym. Jedność zewnętrzna przejawia się w zgodnym wyznawaniu wiary, w jedności nauczania, kultu, sakramentów, sukcesji apostołskiej oraz jedności ustroju kościelnego, wyrażającej się w uznawaniu tych samych kanonów kościelnych.

Kościół ten jest niewidzialny i dlatego istnienie kościołów lokalnych nie sprzeciwia się zasadzie jego jedności, gdyż łączy je wspólna wiara, kult i jednakowy ustrój hierarchiczny. Według doktryny Prawosławnej, jest on święty i czysty, bez skazy. Źródłem i podstawą świętości Kościoła jest Duch Święty, obdarzający go stale swoimi łaskami. Ta świętość sprawia, że tylko cały Kościół jest nieomylny w swoim nauczaniu wiary i moralności. Chrystus łączy się ze swym Kościołem w Ofierze Eucharystii, która stanowi ośrodek i warunek jego działania. Pod względem

liturgicznym Prawosławie stanowi jeden obrządek grecko-bizantyjski, dopuszczający w nabożeństwach języki nowożytny.

Osobliwością Prawosławia jest to, że każdy Kościół lokalny ma swoje własne zwyczaje, obrzędy i język. Podstawowa forma organizacji w tej opcji chrześcijaństwa jest autokefalia (gr. autos "sam" i kefale "głowa"), samodzielność i niezależność organizacji kościelnej w jednym państwie od hierarchii, czyli władz duchownych w innym państwie.

Autokefaliczność w Kościele Prawosławnym wynika z rozumienia zasady powszechności, czyli katolickości Kościoła jako soborowości. Kościół powszechny prawosławnej eklezjologii (nauce o Kościele) stanowi zgromadzenie lokalnych gmin kościelnych, niejako zgromadzenie zgromadzeń tworzących jedną społeczność, czyli Kościół pojmowany jako ciało Chrystusowe, w którym wszystkie członki są tak samo ważne. Zasada soborowości określa, że sobór, a więc zgromadzenie Kościołów, a nie jednostka, ma w Kościele powszechnym najwyższą władzę.

W poszczególnych krajach na czele Kościoła stoją sobory krajowe (lokalne) będące zgromadzeniami biskupów z udziałem innych duchownych i ludzi świeckich. Na tej podstawie w ramach Prawosławia ukształtowały się różne Kościoły autokefaliczne. Kościół Prawosławny jest jednym z największych wyznań chrześcijańskich we współczesnym świecie. Liczy około 350 milionów wiernych. Obecnie istnieje 15 kanonicznych Kościołów autokefalicznych: 4 starożytne patriarchaty - Konstantynopol, Aleksandria, Antiochia, Jerozolima oraz Kościoły: Rosyjski, Gruziński, Serbski, Rumuński, Bułgarski, Cypryjski, Grecki, Albański, Amerykański, Słowacki i Czech oraz Kościół Prawosławny w Polsce. Jest również kilka Kościołów zwanych "autonomicznymi", np. Japoński, Finlandzki, Ukraiński, Góry Synaj.

W Polsce Kościół Prawosławny liczy około 800 tysięcy wiernych. Jest podzielony na siedem diecezji (jedna wojskowa), posiada również sześć monasterów (klasztorów) i dwie szkoły teologiczne. Ważną rolę w życiu Kościoła odgrywają: Bractwo Młodzieży Prawosławnej oraz Koło Teologów Prawosławnych.

www.cerkiew.hajnowka.com.pl

Załącznik nr 5

Judaizm, mozaizm, najstarsza monoteistyczna religia, prekursor [chrześcijaństwa](#) i [islam](#), narodowa religia [Żydów](#). Równocześnie judaizm jest zespołem wartości, norm i postaw etycznych wynikających z tradycji, obyczaju i religii Żydów. Za założyciela religii judaistycznej, uznającej za jedyne Boga [Jahwe](#) (przy czym imienia Jahwe Żydzi nie wymawiają), uważa się [Mojżesza](#) (Mose). Od jego imienia judaizm jest także nazywany religią mojżeszową lub "mozaizmem". Mojżesz żył ok. 1250 p.n.e., był synem Amrama i Jakebed z plemienia [Lewi](#), urodzonym w Egipcie. Jest uznawany za twórcę przymierza między Bogiem i ludem izraelskim, odbiorcę objawień Bożych, wyzwoliciela ludu izraelskiego z niewoli egipskiej, twórcę życia narodowego. Mojżesz dał ludowi [Torę](#), obejmującą pięć ksiąg Mojżeszowych ([Pięcioksiąg](#)) Będąc założycielem religii był równocześnie prawodawcą, kapłanem i przywódcą swojego ludu. Został uznany za nosiciela Objawienia przez chrześcijaństwo i islam.

Symbolami judaizmu są:

1) *Magen David* - gwiazda Dawida, zwana także *Tarczą Dawida*. Jest to sześcioramienna gwiazda utworzona przez dwa przeplatające się trójkąty (heksametr);
2) menora - świecznik siedmioramienny wykonany z jednej bryły metalu, który już w pierwotnej chacie służył do oświetlania świętego miejsca (współcześnie również podstawowy element herbu państwa [Izrael](#)).

Miejszem kultu Żydów jest synagoga ([bożnica](#)).

Podstawę religii Żydów stanowi:

1. wiara w jednego i jedyne Boga, będącego bytem rzeczywistym,
2. ufność i wiara w posłannictwo religijne Żydów, jako naród wybrany przez Boga.

Zasady religii żydowskiej, będące jednocześnie surowo przestrzegany prawem, zapisane są w [Talmudzie](#), który jest uzupełnieniem [Starego Testamentu](#). Doktryna judaizmu określa następujące przymioty Boga:

1. najwyższy byt i stwórca świata, któremu ludzie muszą oddawać cześć,
2. sprawujący opatrność nad światem,
3. sprawiedliwy i miłosierny,
4. wszechmocny,
5. wszechobecny,
6. zewnętrzny wobec świata (*Ojciec na niebie*),
7. bezcielesny (czysty duch), co pociąga za sobą zakaz wyobrażania Boga za pośrednictwem materii - Boga można jedynie przedstawić za pomocą słowa.

Judaizm przyjmuje zasadę harmonii pomiędzy Bogiem i światem, podstawą której jest posłuszeństwo Prawu ogłoszonemu człowiekowi przez Boga oraz przymierze zawarte za pośrednictwem Mojżesza na [Synaju](#). Z narodu żydowskiego, jako narodu wybranego, wyjdzie [Mesjasz](#), który ustanowi królestwo Boże na ziemi, będące przygotowaniem do ostatecznego królestwa w przyszłym świecie, w którym nastąpi zmartwychwstanie zmarłych i sąd ostateczny oraz powszechny dopełniający dzieło boże. Koncepcja człowieka zakłada jedność ciała i duszy, co pozwala człowiekowi spełniać powinności wobec Boga i świata (realizację zadań wyznaczonych przez Boga). W doktrynie judaizmu Bóg jest jeden i jedyny. Człowiek, chcący wypełnić zadania wyznaczone przez Boga, musi się powstrzymać od: bałwochwalstwa, bluźnierstwa, kazirodztwa, zabójstwa, kradzieży, jedzenia mięsa wyrwanego z żywych zwierząt oraz przestrzegać sprawiedliwości.

Metafizyczną podstawą [etyki](#) są przykazania, które ludziom dał Bóg. Kwintesencja etyki judaizmu zawiera się w dwóch sentencjach biblijnych: *Będziesz miłował twój Boga Jahwe z całego serca, z całej duszy swojej, ze wszystkich swych sił oraz bliźniego swego jak siebie samego*. Ponadto Żydów obowiązuje 613 nakazów i zakazów sformułowanych w *Biblii* ([Pismo Święte](#)) i *Talmudzie*, szczegółowo regulujących życie Żydów zgodnie z nakazami wiary. Dotyczą one m.in. obrzezania (dowodu przymierza), [szabatu](#), modlitwy, przepisów pokarmowych, świąt, postu, zawierania małżeństwa itd. (w chrześcijaństwie, w przeciwieństwie do islamu, usunięto drugie przykazanie, zabraniające czci posągów lub jakichkolwiek zmaterializowanych wyobrażeń Boga. Wokół tego przykazania w Kościele toczył się długi spór znany pod nazwą problemu "obrazoburstwa").

Źródło: www.portalwiedz.onet.pl

Załącznik nr 6

Kościoły protestanckie - to wiele kościołów i wspólnot religijnych, powstałych bezpośrednio lub pośrednio w wyniku reformacji w XVI w., których cechą wspólną jest przede wszystkim oparcie się na Biblii jako jedynym źródle wiary. Termin „protestanci” pochodzi od protestu, jaki złożyli w 1529 r. zwolennicy nauki Lutra w 6 księstwach i 14 miastach niemieckich przeciw uchwale sejmku w Spirze zakazującej szerzenia nauk reformatorskich.

W Warszawie i na Mazowszu długo obowiązywał ewangelików zakaz zamieszkiwania, wydany przez ks. Janusza Mazowieckiego w 1525 r. oraz ograniczenia w dostępie do stanowisk w mieście. W 1583 r. nakazano im opuszczenie Warszawy, ale nakaz ten nie był rygorystycznie przestrzegany i ewangelicy mieszkali tu, mając siedzibę parafii w Węgrowie na Podlasiu. Szczególnie wielu ich osiadło na terenie jurydyki (prywatnego miasteczka) Leszno, założonej (wówczas pod Warszawą) przez Bogusława Leszczyńskiego, gdzie obowiązywało prawo ustanowione przez właściciela. Dopiero przyznanie praw tzw. dysydemtom przez sejm w 1768 r. umożliwiło zorganizowanie oficjalnych warszawskich parafii ewangelickich.

Do grupy protestantyzmu historycznego (powstałego w XVI w. i bezpośrednio związanego z reformacją) należą:

Kościół Ewangelicko-Augsburski (nazywany też luterańskim) zał. przez Marcina Lutra (1483-1546) – niemieckiego teologa i reformatora religijnego. Jako zakonnik, augustianin i profesor teologii na Uniwersytecie w Wittenberdze wystąpił on z krytyką istniejących w Kościele nadużyć i propozycją reform (ogłoszenie słynnych 95 tez w 1517 r.), która zakończyła się obłożeniem Lutra ekskomuniką i uchwałą o banicji, a w konsekwencji rozłamem w łonie Kościoła. Kościół ewangelicko-augsburski ukształtował się na terenie państw niemieckich, skąd rozprzestrzenił się na inne kraje. Składa się z wielu kościołów krajowych. Obecność luteran w Polsce i Warszawie sięga 1 poł. XVI w., choć oficjalnie warszawska parafia mogła powstać dopiero po 1768 r. Warszawska społeczność ewangelicko-augsburska skupiała zawsze, oprócz rodzimych ewangelików, także przybyszów z krajów niemieckich, Francji, Szwecji, czy Niderlandów. Byli to przede wszystkim rzemieślnicy różnych profesji (bardzo miastu potrzebni), przedstawiciele wolnych zawodów, artyści. Szczególnie duży napływ ewangelików-augsburskich do Warszawy miał miejsce w ciągu XIX stulecia. Obecnie warszawska Parafia Ewang.-Augsburska Św. Trójcy liczy ok. 3 tys. os.

Kościół Ewangelicko-Reformowany czyli: Kościół ewangelicki według Słowa Bożego reformowany (którego wyznawcy nazywani są też potocznie „kalwinistami”) należy do kościołów wywodzących się z reformacji szwajcarskiej XVI w. której głównymi postaciami byli: Ulryk Zwingli (1484-1531) działający w Zurychu i Jan Kalwin (1509-1564) działający w Genewie. Obowiązuje w nim główna zasada, że jedynym źródłem wiary i normą życia jest Pismo Św. Starego i Nowego Testamentu, wszystko zaś, co jest jedynie tradycją ma znaczenie wtórne. Z pojmowania tej zasady wynikają inne cechy i organizacja tego Kościoła. Formy kultu religijnego cechuje maksymalna prostota. Uznawane są (podobnie jak w innych kościołach protestanckich) dwa sakramenty: Chrzest i Wieczerza Pańska. Nie istnieje sakrament kapłaństwa (jedynym kapłanem – Głową Kościoła jest Chrystus), nie ma kultu świętych (obowiązuje zasada: jedynie Bogu chwała).

Początki Kościoła reformowanego na ziemiach polskich sięgają lat 40. XVI w. Ukształtowały go trzy nurty: rodzimy – polski, emigrantów z krajów Europy Zach. oraz braci czeskich (szukających w Polsce schronienia przed prześladowaniami). Warszawska parafia ewangelicko-reformowana powstała w 1776 r., a rok później zyskała swoją świątynię przy ul. Leszno.

Luter pozostawił w kościołach ewangelicko-augsburskich to, co „nie sprzeciwia się wyraźnie Słowu Bożemu” - dzwony, organy, ołtarz, krucyfiks, krzyż, świece, szaty liturgiczne, choć luteranie nie nadają tym przedmiotom cech świętości. Miejsca kultu (kościół) są potrzebne nie ze względu na Boga, lecz na ludzi – do zwiastowania Słowa Bożego i udzielania sakramentów.

Ewangelicy reformowani: „Nie czcimy miejsc świętych, przedmiotów kultu, relikwii, obrazów ani figur, wiedząc, że sprzeciwia się to pierwszemu i drugiemu przykazaniu”. Budynek kościelny jest miejscem zgromadzeń, a nie miejscem szczególnej czci.

Biblia jest normą wiary i życia Kościoła. Do czytania Pisma Św. zobowiązani są wszyscy członkowie Kościoła

Zbór – termin odnoszący się przede wszystkim do wspólnoty religijnej, dziś zastępowany określeniami „parafia”, „gmina”. Dawniej także do budowli (kościółów protestanckich).

Pastor – duchowny ewangelicki, nazywany dawniej również z niem. „pfarrer”. Obecnie coraz częściej używa się określenia „ksiądz”.

Konfirmacja – jest świadomym potwierdzeniem przymierza zawartego z Bogiem na chrzcie św. Daje prawo do udziału w Komunii Św. (Wieczerzy Pańskiej). Przystępuje do niej kilkunastoletnia młodzież.

Źródło: www.ekumenizm.pl

Scenariusz na godz. wychowawczą

Opracowała: Sylwia Bednarczyk

Temat: W kręgu tradycji, obyczajów i kultury żydowskiej-scenki rodzajowe.

Cel główny: Kształtowanie umiejętności wykorzystania zdobytej wiedzy (podczas prezentacji scenek dotyczących obyczajów i tradycji Żydów).

Cele szczegółowe:

- Uczeń umie przedstawić za pomocą scenek typowych dla kultury żydowskiej zachowań, zwyczajów itp.
- Uczeń umie dokonać wyboru odpowiednich rekwizytów (charakterystycznych elementów stroju, potraw, przedmiotów codziennego użytku) do swoich scenek.

Metody:

- ⇒ ćwiczenia praktyczne- scenki rodzajowe
- ⇒ rozmowa dydaktyczna

Formy pracy:

- ◆ zbiorowa, jednolita
- ◆ kilkuosobowe grupy

Materiały dydaktyczne:

- rekwizyty
- flaga żydowska
- płyty, kasety-muzyka żydowska
- elementy stroju
- potrawy

Czas realizacji: 45 minut

Przebieg zajęć:

Uczniowie po lekcji, na której poznawali kulturę, obyczaje i tradycje żydowskie, mieli tydzień czasu na przygotowanie własnych scenek rodzajowych. Robili to pod opieką i kierunkiem nauczyciela wychowawcy.

1. Wprowadzenie- podanie celów, ustalenie kolejności grup.
2. Przygotowanie się do wystawienia scenek.
3. Prezentacje.
4. Omówienie, podsumowanie.

Scenariusz konkursu

Opracowała: Anna Pieńkowska

Cele:

- Propagowanie wiedzy o wielokulturowości Podlasia, szczególnie najbliższych okolic.
- Sprawdzenie wiedzy zdobytej w ramach projektu „Wielokulturowość naszej małej ojczyzny”.
- Kształtowanie postawy odpowiedzialnego uczestnictwa w edukacji.
- Upowszechnianie osiągnięć uczniów zainteresowanych historią.

Zakres materiału do pytań konkursowych na obu etapach:

- Historia Żydów na Ziemi Łomżyńskiej
- Obecność innych wyznań i religii na Podlasiu (prawosławie, judaizm, islam).
- Działalność kulturowa i społeczna mniejszości narodowych na Podlasiu w XX wieku.

Regulamin konkursu:

1. Do konkursu mogą przystąpić wszyscy uczniowie Gimnazjów w Wiźnie, Grabowie i Zabieli.

Eliminacje wstępne

2. W eliminacjach wewnętrznych/ szkolnych zadaniem uczniów będzie udzielenie w formie pisemnej (zadania testowe) odpowiedzi na 10 pytań (załącznik nr 1). Etap ten odbędzie się w każdej klasie podczas lekcji do dyspozycji wychowawcy.
3. W eliminacjach tych zostanie wyłonionych 10 osób, które uzyskają najlepsze wyniki. W przypadku remisu rozstrzygająca będzie dogrywka- pytania z historii mniejszości religijnych w Łomży (załącznik nr 2).

Właściwy konkurs

4. Tę część prowadzi wytypowany uczeń, to on zadaje pytania i ocenia poprawność odpowiedzi, wzorem Teleturnieju „Jeden z dziesięciu”.

5. I etap

Prowadzący zadaje każdemu uczestnikowi kolejno pytania (załącznik 3). Wszyscy mają po trzy szanse. Do następnego etapu przechodzą ci, którzy zachowają przynajmniej jedną.

6. II etap

Teraz wszyscy mają po dwie szanse. Każdy, kto poprawnie odpowie na pytanie prowadzącego (załącznik 4), wyznacza następnego zawodnika. Runda ta kończy się wtedy, gdy zostaną tylko trzy osoby.

7. III etap

Finaliści poprzedniej rundy odpowiadają na pytania za 10 punktów (załącznik 5). Po poprawnej odpowiedzi można wskazać następnego odpowiadającego, także siebie i wówczas za dobrą odpowiedź otrzymuje się 20 punktów. Wygrywa ten, kto zachowa szansę przy utracie szans przeciwników.

Wycieczka autokarowa

Opracowały: Arleta Wygnalska, Joanna Kuczevska

Cele:

- Kształtowanie postawy tolerancji wobec odmienności religijnej i kulturowej.
- Zapoznanie się z tradycją prawosławną.
- Zapobieganie rozpowszechnianiu stereotypów i uprzedzeń.

Trasa:

1. Supraśl – zwiedzanie kompleksu zakonnego i świątyni pod przewodnictwem duchownego, który w danym dniu pełni taką posługę. Poznanie historii miejsca i zgromadzenia zakonnego.
2. Białystok – oglądanie różnych budynków zabytkowych i współczesnych cerkwi (także po drodze, np. w Hajnówce), zwiedzanie wnętrza wybranej np. p.w. Św. Mikołaja. Spotkanie z popem- poznanie zwyczajów prawosławnych.
3. Posiłek w barze serwującym potrawy regionalne.
4. Wizyta w Bibliotece Publicznej- poznanie zbiorów poświęconych dokonaniom mieszkańców wyznania prawosławnego i pochodzenia obcego.
5. Spektakl w Teatrze Dramatycznym im. Węgierki.

Scenariusz lekcji języka polskiego

Opracowała: Małgorzata Jarząbek

Temat: Śladem przeszłości... - co kryją w sobie słowa?

Cele:

- Zapoznanie uczniów z tematyką wielokulturowości.
- Pokazanie wpływu historii i kultury innych narodów na naszą tradycję, kulturę i język.
- Kształtowanie postawy tolerancji, zapobieganie rozpowszechnianiu stereotypów i uprzedzeń.

Metody:

- praca z tekstem
- rozmowa dydaktyczna

Forma pracy:

- ⇒ grupowa zróżnicowana
- ⇒ zbiorowa jednolita

Środki dydaktyczne:

- ◆ teksty piosenek, utworów literackich, popularnonaukowych, przysłów, anegdot, przepisów kulinarnych
- ◆ utworzony wcześniej z uczniami słowniczek nazw używanych przez miejscową ludność

Przebieg zajęć:

1. pogadanka nawiązująca do wielokulturowości Europy i Polski oraz samego Podlasia.
2. Szukanie skojarzeń z nazwami narodowość zamieszkujących nasz region: Romowie, Żydzi, Litwini, Białorusini.
3. Praca z materiałami źródłowymi- przygotowanie plakatów.
Grupa I- wyszukiwanie charakterystycznych nazwisk i imion świadczących o obcym pochodzeniu, próba przyporządkowania do narodu.
Grupa II- wyszukiwanie nazw miejsc funkcjonujących w potocznym języku Polaków, a pochodzących z języków innych narodów.
Grupa III- charakteryzowanie bohaterów przysłów o innych narodowościach.
4. Prezentacja efektów pracy zespołowej. Wymiana spostrzeżeń, uzupełnienia, wyjaśnienia, ewentualne sprostowania.
5. Sformułowanie wniosków i zapisanie ich w zeszytach przedmiotowych.

PROJEKT DLA GIMNAZJUM

Opracował: Mariusz Białobrzewski

Informacje wstępne: projekt adresowany jest przede wszystkim do uczniów klas I. Tematyka projektu wykorzystuje elementy programów nauczania historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, sztuki, pośrednio geografii i biologii. Uczniowie poznają w pełniejszym stopniu tematykę kultury arabskiej i dorobek kultury bizantyjskiej obecnej w sztuce i liturgii wyznawców prawosławia w Polsce. Jednocześnie uczniowie zyskają szansę zrozumienia tego, co nas łączy i dzieli. Być może dojdą też do przekonania, iż podobieństw jest więcej niż różnic (szczególnie w sferze ogólnoludzkich wartości). Oswojenie „nieznanego” służy zaś kształtowaniu postawy tolerancji i budowania relacji na bazie wzajemnego zrozumienia i szacunku.

Temat: Wielokulturowe Podlasie

Uzasadnienie: tematyka wielokulturowości pojawia się w trakcie realizacji programu nauczania historii w klasie I gimnazjum. Mając do dyspozycji ograniczoną ilość czasu w ramach siatki godzin lekcyjnych, nauczyciel napotyka trudności w realizacji celów poznawczych (kultura Bizancjum, kultura Arabów) i wychowawczych (tolerancja). Program nauczania historii kładzie też duży nacisk na historię lokalną i regionalną. Ponadto problematyka wielokulturowości istotna jest aktualnie w kontekście członkostwa Polski w Unii Europejskiej-organizmu wielokulturowego jak i specyfiki naszej szkoły, do której obok uczniów polskiego pochodzenia, uczęszczają także uczniowie z Czeczenii.

Cele projektu:

- realizacja tematyki wielokulturowości regionu Podlasia,
- kształtowanie postawy tolerancji i zrozumienia „inności”,
- rekreacja i wypoczynek młodzieży na świeżym powietrzu.

Czas potrzebny na realizację projektu: 2 godziny lekcyjne + 1 dzień na wycieczkę

Zasoby niezbędne do realizacji projektu:

- podręcznik z historii do klasy I gimnazjum,
- wyposażenie pracowni historycznej, szczególnie mapy i atlasy historyczne,
- środki finansowe w wysokości 35 złotych dla jednego ucznia dla zabezpieczenia kosztów wycieczki i warsztatów.

Opis realizacji projektu:

Etap I – uczniowie klas I uczestniczą w lekcjach historii, nauczyciele realizują założone cele przedmiotowe.

Etap II – uczniowie wyszukują informacje o rozmieszczeniu głównych centrów religijnych mniejszości religijnych w Polsce, szczególnie w naszym regionie, nauczyciele stymulują i monitorują ich pracę.

Etap III – uczniowie zwiedzają poszczególne zabytki na trasie wycieczki, nauczyciele sprawują opiekę nad grupą uczestników wycieczki, czuwają nad jej prawidłowym przebiegiem.

Etap IV – uczniowie wykonują własnoręcznie ikony, nauczyciele opiekują się podgrupą.

Etap V – uczniowie uczestniczą w potyczkach konkursowych, nauczyciele zasiadają w jury.

Bibliografia:

J. Danecki, Kultura islamu, Warszawa 1997.

M. Rodison, Mahomet, Warszawa 1991.

Koran, tłum. z arab. J. Bielawski, Warszawa 1986

www.ceo.org.pl/portalslady_linki_mniejszosci

Planowany efekt końcowy projektu: uczniowie poszerzą wiedzę w zakresie Polski jako kraju z licznymi mniejszościami narodowymi, poznają egzotyczne zakątki regionu Polski północno-wschodniej, uczniowie wytworzą opracowania zagadnień, nauczyciele zgromadzą materiały do dalszej pracy oraz na stronę internetową szkoły. Zdjęcia w technice cyfrowej będące uzupełnieniem relacji z wycieczki.

Program wycieczki na trasie Łomża –Supraśl – Bohoniki – Łomża

8.00 – Zbiórka uczestników wycieczki.

8.15 – Sprawdzenie listy obecności, wyjazd spod szkoły, przejazd do Supraśla.

SUPRAŚL 10.00-14.00

10.00 – 11.00

1. Zwiedzanie terenu prawosławnego monasteru i cerkwi Zwiastowania NMP

11.00 – 14.00 - podział młodzieży na 2 podgrupy

2. Jedna z grup zwiedza Muzeum Ikon oraz uczestniczy w warsztatach plastycznych. Młodzież zapoznaje się z techniką pisania ikon i wykonuje je własnoręcznie pod kierunkiem instruktorów, po zakończonej pracy ikony można zabrać na pamiątkę. W tym samym czasie druga grupa udaje się na spacer po Supraślu, poznaje kolejne zabytki miasta: Pałac Bucholtzów, Domy Tkaczy, Dworek Zachertów, kościoły katolicki i ewangelicki, pozostałości katakumb. W ramach spaceru można zrobić przerwę obiadową. Po około 1,5 h następuje zamiana grup.

14.00 – 14.40 – Przejazd do Bohonik.

BOHONIKI 14.40 – 16.40

1. Spotkanie z opiekunką meczetu tatarskiego.

2. Zwiedzanie zabytkowego mizaru muzułmańskiego.

16.40 – 18.30 Przejazd z Bohonik do Łomży.

18.30 - Powrót do szkoły, rozwiązanie wycieczki.

Struktura projektu:

Etapy realizacji projektu	Cele etapu	Nauczyciele odpowiedzialni	Zadania nauczycieli	Zadania uczniów	Czas realizacji	Niezbędne zasoby	Uwagi
Praca w ramach zajęć lekcyjnych w szkole.	Realizacja podstawowych treści wynikających z programu nauczania.	Nauczyciele historii uczący w poszczególnych klasach.	Realizacja celów lekcji.	Opanowanie materiału nauczania.	2 godziny lekcyjne (marzec)	Środki dydaktyczne (w scenariuszach lekcji).	
Poszukiwanie	Zainteresowanie ucznia tematyką historii regionalnej.	Nauczyciele historii uczący w klasach pierwszych.	Udziela instrukcji, pomaga w dotarciu do literatury, czuwa nad prawidłowym przebiegiem procesu.	Wyszukanie informacji o rozmieszczeniu głównych centrów religijnych mniejszości religijnych w Polsce (szczególnie wyznawców islamu i prawosławia).	Marzec /kwiecień	Literatura przedmiotu, encyklopedie, strony internetowe.	
Realizacja wycieczki Szlakiem Tatarskim.	Rekreacja i wypoczynek młodzieży na świeżym powietrzu - kształtowanie postawy tolerancji i zrozumienia inności.	Nauczyciele uczestniczący w wycieczce.	Sprawują opiekę nad grupą uczestników wycieczki, czuwają nad jej prawidłowym przebiegiem.	Zwiedzają poszczególne zabytki na trasie wycieczki.	W trakcie trwania wycieczki	Autokar, dokumentacja wycieczki.	
Udział w warsztatach w pracowni plastycznej.	Doskonalenie umiejętności manualnych.	Nauczyciele uczestniczący w wycieczce.	Opieka nad podgrupą zwiedzającą Supraśl.	Wytworzenie materialnych śladów aktywnego i kreatywnego uczestnictwa w wycieczce.	W trakcie trwania wycieczki	Materiały plastyczne (zapewnia organizator warsztatów).	
Podsumowanie i zebranie wiedzy.	Utrwalenie wiedzy nabytej na zajęciach w szkole i w trakcie trwania wycieczki.	Kierownik grupy, opiekunowie jako jury.	Kierownik grupy lub wyznaczony przez niego, inny nauczyciel uczestniczący w wycieczce przeprowadza konkurs wiedzy z nagrodami.	Uczestniczą w konkursie odpowiadając na pytania konkursowe.	W zależności od stopnia przygotowania uczniów około 0,5-1,5 h.	Zestaw pytań konkursowych. Nagrody.	

Scenariusz lekcji historii

Opracował: Mariusz Białobrzewski

Temat: Między starożytnością a średniowieczem. Cesarstwo bizantyńskie V-XV wieku.

Cele:

- zapoznanie z głównymi etapami dziejów Bizancjum w V-XV w.
- ogólna charakterystyka cesarstwa wschodniorzymskiego i prawosławia
- kształtowanie wrażliwości estetycznej uczniów na przykładzie zabytków Konstantynopola (Stambułu)

Metody:

- elementy wykładu
- praca pod kierunkiem (mapa, film, ilustracje)
- dyskusja

Środki dydaktyczne:

⇒ mapy: Cesarstwo rzymskie w V wieku, Cesarstwo wschodniorzymskie

⇒ film „Zaginione cywilizacje: Bizancjum”

⇒ ilustracje cerkwi Hagia Sophia

⇒ zeszyt ćwiczeń- B.Danowska, T.Maćkowski, Przez Wieki 1, wyd. Rożak, Gdańsk 2003, s.58)

Przebieg lekcji:

1. Wprowadzenie w nowy okres historii – średniowiecznej i wyjaśnienie skąd się wzięła taka nazwa: Giovanni de Bussis (bibliotekarz papieski, XV wiek) nazwał 1000 lat od upadku Rzymu wiekami średnimi (średniowiecze) uważając je za pozbawione własnej tożsamości i okres przejściowy między starożytnością, a odrodzeniem.
2. Pokazanie na mapie Rzymu i Bizancjum (Konstantynopola). Uczniowie odnajdują w podręczniku wyjaśnienie pochodzenia nazwy Konstantynopol (str. 96, Rożak)
3. Analiza historii Bizancjum wg map:
 - 395 r. – podział cesarstwa
 - VI-VII wiek – najazdy Słowian, Rusinów, Germanów, Arabów i Bułgarów
 - Od X wieku – najazdy Turków osmańskich
 - 1453 rok – upadek Konstantynopola
4. Omówienie różnic i podobieństw w chrześcijaństwie obrządku wschodniego i łacińskiego – uczniowie wypełniają tabelę (ćw. 2, str. 58 zeszyt ćwiczeń)
5. Fragment filmu pt. „Zaginione cywilizacje – Bizancjum” oraz ilustracje dotyczące kultury bizantyjskiej – analiza.
6. Dyskusja nad problemem: Co kultura europejska zawdzięcza cywilizacji bizantyjskiej? (architektura, zachowanie tradycji greckich i rzymskich, powstanie obrządku wschodniego w chrześcijaństwie).
7. Zadanie domowe: dla chętnych- przygotować wiadomości o życiu Mahometa i zasadach islamu. Obowiązkowo: ćw.1 i 3/s.58 (zeszyt ćwiczeń).
8. Ocena aktywności uczniów.

Scenariusz lekcji historii

Opracował: Mariusz Białobrzewski

Temat: Arabowie i kultura islamu.

Cele: Uczeń potrafi:

- wyjaśnić pojęcia: islam, Allah, muzułmanin, Koran, meczet, minaret, kalifat, państwo teokratyczne
- wskazać na mapie terytorium Arabów,
- wymienić główne dokonania Mahometa,
- wymienić główne zasady islamu.

Metody:

- wywiad historyczny,
- praca pod kierunkiem,
- elementy wykładu.

Środki dydaktyczne:

- ⇒ mapa ścienna przedstawiająca Półwysep Arabski,
- ⇒ tekst źródłowy - fragmenty Koranu (zeszyt ćwiczeń B. Danowska, T. Maćkowski, Przez Wieki 1, wyd. M.Rożak, Gdańsk 2003, s.59),
- ⇒ ilustracje i zdjęcia przedstawiające świątynię Al-Kaaba w Mekce, modlących się muzułmanów, meczet, minaret, strój muzułmanina.

Przebieg lekcji:

Uczniowie przygotowują na lekcję wiadomości o życiu Mahometa i zasadach islamu. Tydzień wcześniej nauczyciel wyznacza ucznia, który wcieli się w postać Mahometa i udziela mu odpowiednich wskazówek.

1. Lekcja rozpoczyna się od zapoznania uczniów z geograficznym położeniem Arabii.
2. Następnie uczeń- Mahomet odpowiada na pytania pozostałych, którzy pełnią rolę dziennikarzy. Lekcja przypomina konferencję prasową. Rozmawiają o jego życiu, działalności oraz głoszonej przez niego nauce. Uczniowie opierają się na zgromadzonych fragmentach literatury i ilustracjach.
3. Podsumowaniem lekcji jest wspólne wyciąganie wniosków pod kierunkiem nauczyciela.
4. Nauczyciel ocenia następnie najbardziej zaangażowane osoby.
5. Praca domowa: uczeń ma napisać krótką relację z konferencji z Mahometem.

PROJEKT EDUKACYJNY DLA SZKOŁY PONADGIMNAZJALNEJ
„Tradycje, obyczaje, kultura i religia drogą poznania wielokulturowego Podlasia
i bliższego spotkania z drugim człowiekiem”

Opracowały:

1. Iwona Wojciechowska
2. Elżbieta Krzesiewicz

Uzasadnienia:

- Istnieje potrzeba edukacji młodzieży korzystającej z nauczania indywidualnego w domu w zakresie problematyki wielokulturowości własnego regionu przez dodatkowe zajęcia w ramach wolontariatu, ponieważ w cyklu kształcenia obowiązkowego nie ma takiej możliwości.
- Realizację tematu opieramy na wiedzy i doświadczeniu zdobytym w czasie szkolenia „Wielokulturowe Podlasie w wielokulturowej Europie” zorganizowanego przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łomży.
- Tematyka zajęć w realizowanych w ramach projektu będzie przyczyniała się do kształtowania aktualnie oczekiwanych postaw tolerancji i otwartości na drugiego człowieka.

Cele:

- Kształtowanie postawy tolerancji wobec odmienności zwyczajów, zachowań i przekonań.
- Kształtowanie postawy patriotyzmu i związku emocjonalnego z regionem.
- Wspieranie rozwoju osobowości uczniów, wrażliwości na otaczającą rzeczywistość kulturową i przyrodniczą.
- Kształtowanie umiejętności pracy zespołowej opartej na wzajemnym zrozumieniu i współpracy.
- Kształtowanie otwartości i akceptacji drugiego człowieka.

Czas realizacji: trzy miesiące

Potrzebne materiały:

- ⇒ Książki, podręczniki, przewodniki turystyczne, internet, zdjęcia, slajdy, mapy, filmy
- ⇒ Materiały papiernicze i biurowe
- ⇒ Aparat fotograficzny, kamera wideo
- ⇒ Magnetofon i telewizor
- ⇒ Antyramy, stojaki na postery
- ⇒ Sale klasowe/lekcyjne
- ⇒ Świetlica Domu kultury
- ⇒ Biblioteka
- ⇒ Sala komputerowa
- ⇒ Sala konferencyjna w gminie lub muzeum
- ⇒ Korytarz szkolny

Partnerzy:

- Ośrodek Kultury,
- Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu,
- Szkoła,
- Urząd Gminy,
- Parafia,
- Stowarzyszenie „Dobra Wola”,
- Osoby zaangażowane do realizacji projektu: koordynator, pracownik Domu Kultury, nauczyciel historii lub ksiądz, inni nauczyciele, dyrektor szkoły, rodzice.

Koszty:

- ◆ Materiały papiernicze i biurowe- ok. 500 zł
- ◆ Zdjęcia do realizacji tematyki projektu i zdjęcia dokumentujące jego przebieg- ok. 500 zł
- ◆ Zaproszenia i korespondencja- 50 zł
- ◆ Posiłki w czasie imprezy plenerowej- 2000 zł
- ◆ Stroje do inscenizacji (uszycie, wypożyczenie)- 1000 zł
- ◆ Wycieczka (autokar, nocleg, wyżywienie, bilety wstępu, przewodnik, lekcje muzealne)- 2500 zł
- ◆ Nagrody dla zwycięzców konkursu- 500 zł
- ◆ Honoraria za wykłady- 20 zł/1 godz.

Opis realizacji:

Realizacja projektu przebiega w 5 etapach:

1. wstępny/ organizacyjny,
2. praca w grupach tematycznych,
3. prezentacja,
4. wycieczka,
5. podsumowanie.

Etapy	Czynności nauczycieli	Czynności uczniów
1.	<ul style="list-style-type: none"> – Opracowanie scenariuszy do projektu. – Pozyskanie partnerów i ustalenie zadań. – Uzgodnienie planu realizacji z dyrektorem. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zapoznanie się z tematem i celami projektu. – Podział na grupy tematyczne.
2.	<ul style="list-style-type: none"> – Zorganizowanie prelekcji o różnorodności kulturowej. – Wspieranie i kontrola działań podejmowanych przez uczniów. – Opracowanie pytań na konkurs „Wielokulturowe Podlasie”. 	<ul style="list-style-type: none"> – Wyszukiwanie informacji w dostępnych źródłach oraz wykorzystywanie wiadomości dostarczonych przez prelegentów. – Porządkowanie informacji w kategorii: religia, tradycje świąteczne, obrzędy, strój, potrawy, sztuka (literatura, muzyka itp.), sławni ludzie. – Wykonanie plakatu tematycznego. – Przygotowanie krótkich scenek z obrzędów i tradycji poszczególnych wyznań.
3.	<ul style="list-style-type: none"> – Zorganizowanie wystawy plakatów tematycznych. – Zorganizowanie imprezy plenerowej dla młodzieży, rodziców, pracowników szkoły, gości. 	<ul style="list-style-type: none"> – Prezentacja wystawy plakatów. – Prezentacja scenek rodzajowych. – Przeprowadzenie otwartego konkursu dotyczącego wielokulturowości Podlasia.
4.	<ul style="list-style-type: none"> – Zorganizowanie wycieczki. – Opracowanie scenariusza wieczornicy. 	<ul style="list-style-type: none"> – Aktywny udział w dwudniowej podróży po Podlaskich centrach kultur: litewskiej, żydowskiej, muzułmańskiej. Gromadzenie pamiątek, dokumentowanie. – Komputerowa obróbka materiału zdjęciowego i montaż filmowych reportaży z imprezy plenerowej i wycieczki.
5.	<ul style="list-style-type: none"> – Przeniesienie wystawy do Ośrodka Kultury lub muzeum, a potem do szkoły. – Organizacja wieczornicy, przygotowanie sprzętu do projekcji. 	<ul style="list-style-type: none"> – Oglądanie zdjęć i filmów, wspomnianie. – Wspólna refleksja nad fenomenem współzycia wyznawców różnych religii, przedstawicieli różnych narodów i kultur na Podlasiu.

Scenariusz konkursu „Wielokulturowe Podlasie”

Opracowała: Elżbieta Krzesiewicz

Temat: W kręgu tradycji, obyczajów, sztuki i religii mieszkańców Podlasia

Cel ogólny: wykorzystanie zdobytej wiedzy.

Cele szczegółowe:

- Umiejętność rozpoznawania i nazywania charakterystycznych dla różnych narodów i religii: przedmiotów, świąt, elementów stroju, potraw itp.
- Kształtowanie postaw otwartości i poszanowania inności.

Materiały:

- ⇒ Zdjęcia lub rekwizyty
- ⇒ Kartki z pytaniami
- ⇒ Symbole/ emblematy grup narodowościowych, flagi
- ⇒ Elementy strojów

Czas: podczas imprezy plenerowej ok. półtorej godziny

Przebieg konkursu:

1. Ogłoszenie konkursu i zebranie uczestników.
2. Wybór Jury.
3. Konkurs właściwy prowadzony przez wybranych uczniów. Uczestnicy losują pytania i odpowiadają ustnie.
4. Podsumowanie wyników.
5. Wręczenie dyplomów i nagród rzeczowych nawiązujących do tematyki wielokulturowości.
6. Zaproszenie uczestników projektu (uczniów objętych nauczaniem indywidualnym i uczniów- wolontariuszy) na planowaną wycieczkę.

Załączniki:

- Pytania konkursowe
- Regulamin konkursu

Scenariusz zajęć

Opracowała: Iwona Wojciechowska

Temat: Tradycje, obrzędy, stroje w kulturze żydowskiej

Cel główny: poznanie kultury żydowskiej.

Cele szczegółowe:

- Uczeń zna elementy tradycyjnego stroju żydowskiego, obrzędy i tradycje.
- Uczeń potrafi scharakteryzować kulturę żydowską.

Metody:

- praktyczna
- problemowa/ dyskusja

Forma pracy:

- ⇒ zbiorowa jednolita
- ⇒ grupowa jednolita

Środki dydaktyczne:

- ◆ książki o tematyce żydowskiej
- ◆ kartony
- ◆ farby plakatowe

Czas: 2 lekcje

Przebieg zajęć:

Przed tymi zajęciami uczniowie pod kierunkiem nauczyciela gromadzili materiały o poszczególnych kulturach narodowych.

1. Podanie tematu i celu lekcji, przygotowanie materiałów do pracy i podział na grupy.
2. Wybór i opracowanie koncepcji przedstawienia materiału rzeczowego.
3. Wykonanie plakatów.
4. Wystawa i omówienie prac.